

Hrvatska stručna glazbena terminologija u drugoj polovici 19. stoljeća u kontekstu moderne građanske kulture i teorije glazbe

Međunarodni simpozij Muzika u društvu

Sarajevo, 24. 10. 2024.

Marija Benić Zovko

Odsjek za povijest hrvatske glazbe HAZU

Franjo Ksaver Kuhač
(Osijek, 1834. – Zagreb, 1911.)
Utemeljitelj hrvatske stručne glazbene terminologije

Ljudevit Gaj (1809. – 1872.),
vođa hrvatskoga narodnog preporoda

- U preporodno doba za osnovicu standardnoga jezika definitivno je odabrano štokavsko narječje.
- U slovopis su uvedeni dijakritički znakovi.
- Godine 1845. osnovana je Katedra za ilirski jezik i književnost.
- Godine 1847. Hrvatski sabor proglasio je hrvatski jezik službenim jezikom u Banskoj Hrvatskoj.

zagrebačka filološka škola

- Adolf Veber Tkalčević
- stariji tip štokavštine koji bi uključivao (osobito na leksičkoj razini) elemente čakavštine i kajkavštine
- morfonološki pravopis

riječka filološka škola

- Fran Kurelac
- arhaičan tip štokavštine (karakterističan za dubrovačku i dalmatinsku književnost) s puno čakavskih elemenata i staroslavenizama
- morfonološki pravopis

zadarski jezično-kulturni krug

- Ante Kuzmanić
- novija štokavština ikavskoga tipa
- morfonološki pravopis

hrvatski vukovci

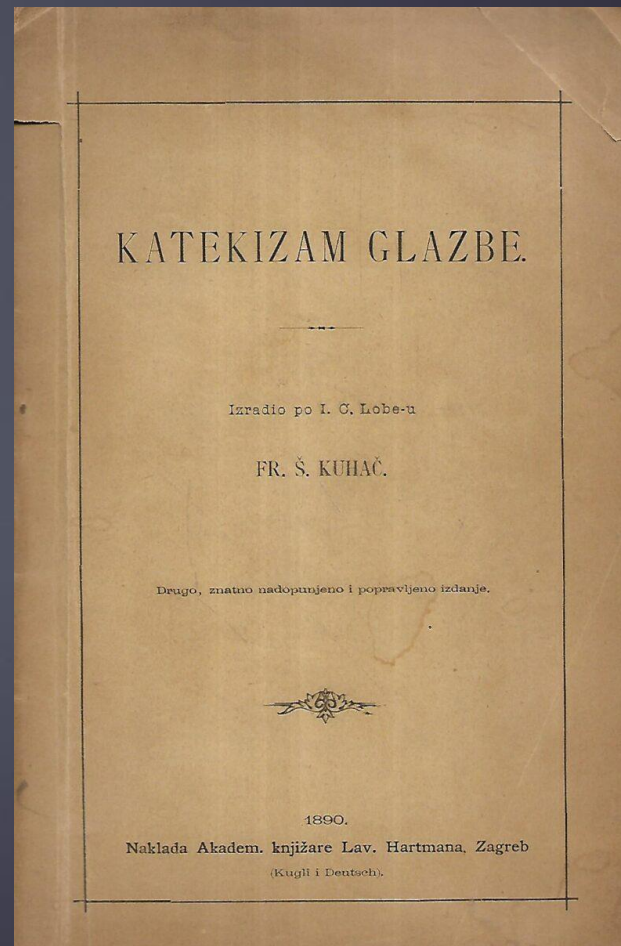
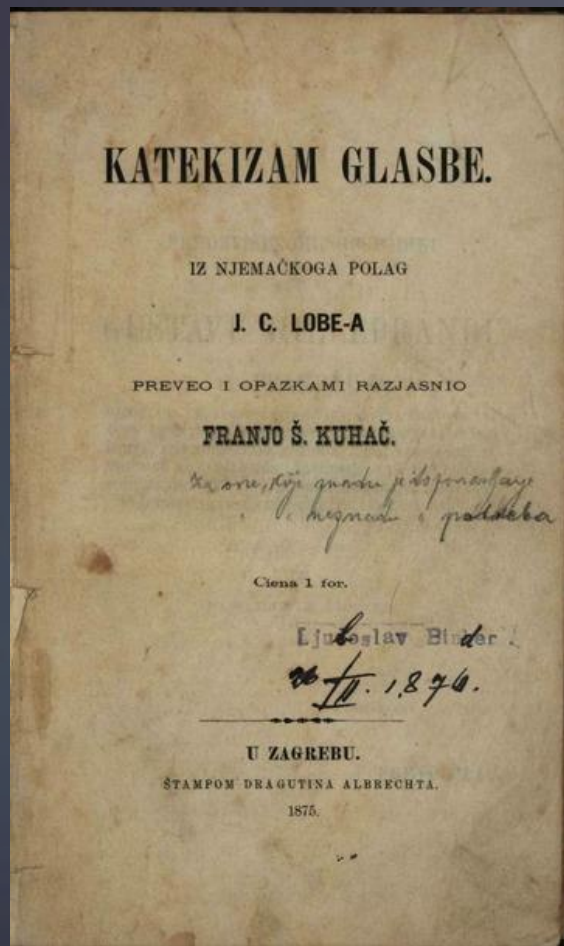
- Đuro Daničić
- novija štokavština izrazito ijekavskoga tipa
- fonološki pravopis

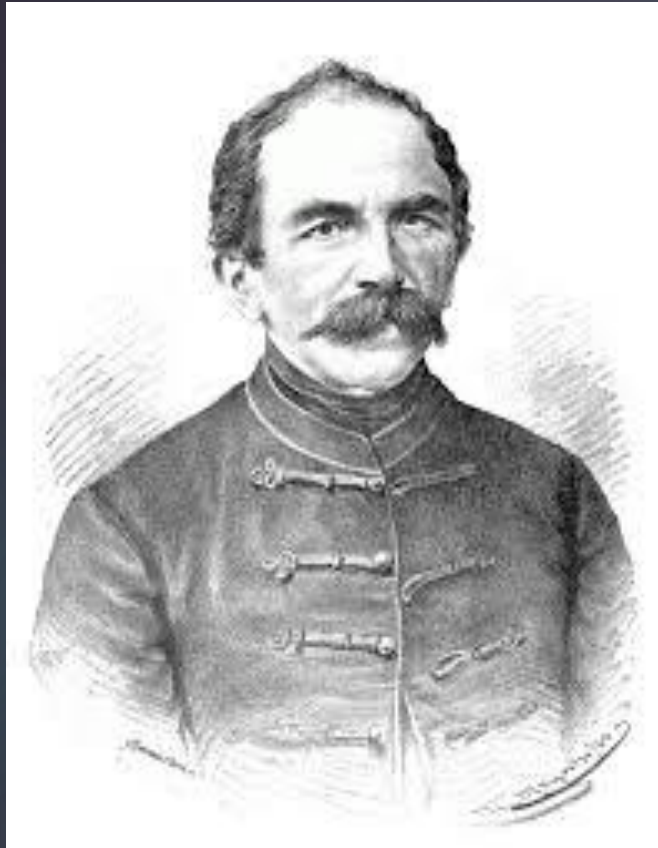

Hrvatski glazbeni zavod
Glazbena škola HGZ-a (1829. – 1920.)

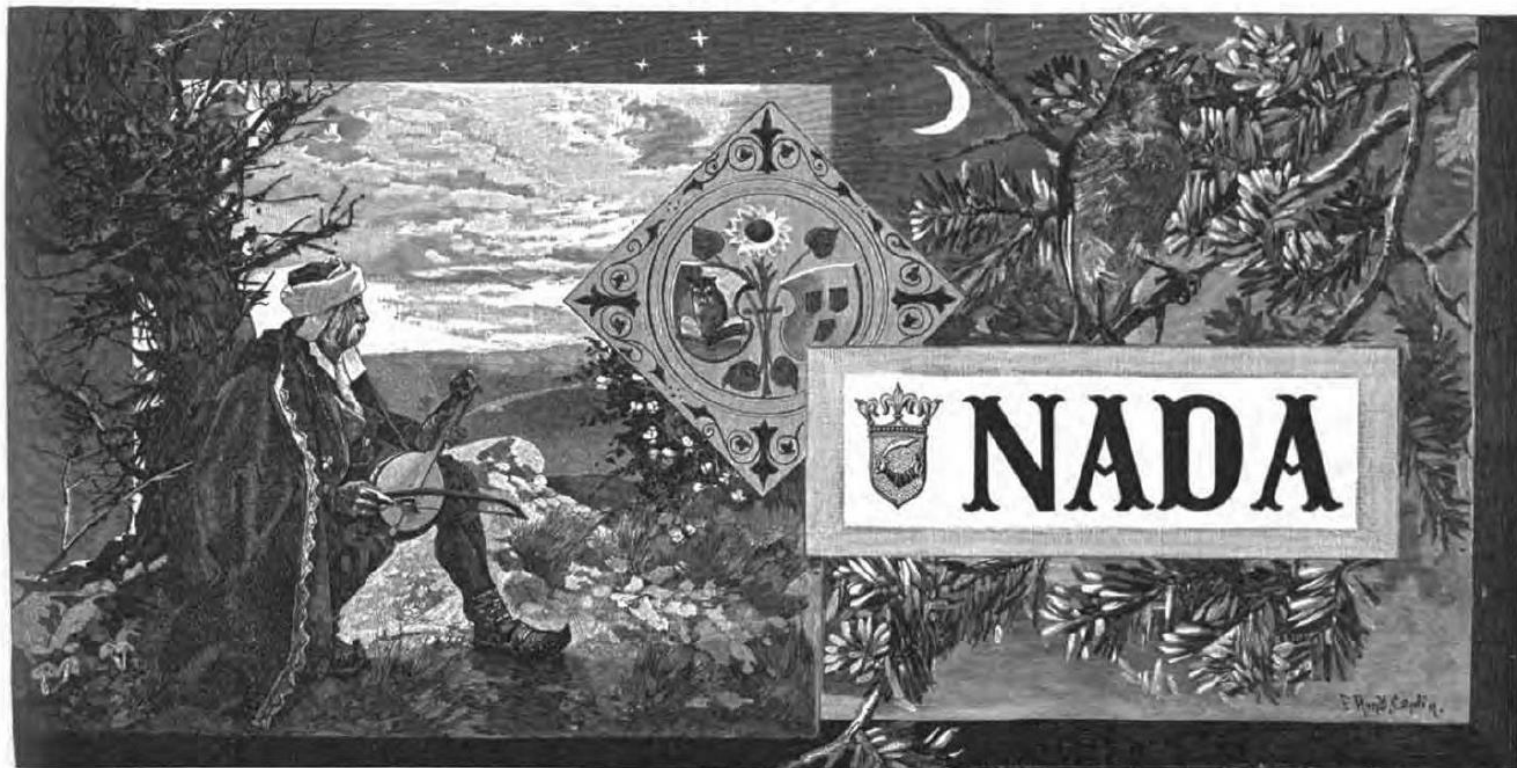
Franjo Kuhač : *Katekizam glazbe* (1875.¹, 1890.²)

(Johann Christian Lobe: *Katechismus der Musik*)

Bogoslav Šulek (1816. – 1895.)
jedan od najvećih hrvatskih leksikografa,
autor *Hrvatsko-njemačko-talijanskog rječnika znanstvenoga nazivlja*, I–II,
1874.-75.

Cijena zajedno s poštarinom:
 na godinu 6 for.
 na pò godine 3 for.
 Izlazi dva puta u mjesecu.

Pouci, zabavi
 i umjetnosti.

Uredništvo
 u zgradi bosan.-herceg. zemaljskog muzeja.
 Administracija
 u zemaljskom ekonomatu u koševskoj ulici.

Hrvatsko glazbeno nazivlje.

Piše *Fr. Š. Kuhač*.

Glazbeno naše nazivlje ustanovismo g. 1875., te je prvi put bilo izneseno u mojem *Katekizmu glazbe*, štampanom god. 1875. u Zagrebu. Ista je knjiga na novo izašla popravljena i znamenito pomnožena god. 1889. u nakladi knjižare Kugli i Deutscha u Zagrebu.

Ovo se nazivlje upotrebljava u svim javnim i privatnim glazbenim školama Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, a visoka hrvatska zemaljska vlada izdala je propis, da se upotrebljava i u inim školama, počam od pučke škole sve do sveučilišta.

No nijesu poprimili te naše terminologije samo Hrvati, nego i braća Slovenci, Srbi, a kako dokazuju bugarske glazbene novine „Kavalj“, (koje su počele ove godine izlaziti u Lom-Palanki) i braća Bugari.

Red je sada, da se zajednička ta terminologija udomi i u Bosni, Hercegovini i u Crnoj Gori. To želim ne samo ja, nego žele svi oni otadžbenici, kojima je stalo do glazbene sloge izmegju Slavena na jugu.

Usljed sveopće te želje mislio sam, da ne će suviše biti, ako u „Nadi“ obrazložim glazbeno naše nazivlje, te ako ispriповijedim, kako je nastalo. Jer ako je glazbeno naše nazivlje dobrano već prodrlo u glazbene naše krugove, to ipak imade jošte pojedinih ljudi, koji ga ne će u svemu da slijede. Ovi naime scijene, da je to nazivlje proisteklo iz moje glave, ono pak, što je ustanovio *jedan* čovjek, tomu se naši ljudi teško podvrgavaju, veleći, da više ljudi znadu ne samo više, nego i bolje nego pojedinac, i što svaki misli, da je upravo on onaj, koji *bolje* znade. Tako misle obično oni, koji nijesu glazbeni stručnjaci, ali poznadu hrvatski jezik temeljito, ili oni koji su glazbu učili recimo u Českoj, te se privikli českoj glazbenoj terminologiji, pa sude, da je posvema naravno i u

Ovo se nazivlje upotrebljava u svim javnim i privatnim glazbenim školama Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, a visoka hrvatska zemaljska vlada izdala je propis, da se upotrebljava i u inim školama, počam od pučke škole sve do sveučilišta.

No nijesu poprimili te naše terminologije samo Hrvati, nego i braća Slovenci, Srbi, a kako dokazuju bugarske glazbene novine „Kavalj“, (koje su počele ove ove godine izlaziti u Lom-Palanki) i braća Bugari.

Red je sada, da se zajednička ta terminologija udomi i u Bosni, Hercegovini i u Crnoj Gori. To želim ne samo ja, nego žele svi oni otadžbenici, kojima je stalo do glazbene sloge izmegju Slavena na jugu.

Kuhačev termin	Suvremeni hrvatski termin	Komentar
<i>zanos</i>	sinkopa	
<i>ćurlik, trilj</i>	triler	
<i>štipavac</i>	mordent	
<i>potresac</i>	praltriler	
<i>rasklad</i>	rješenje jednog akorda u drugi	
<i>glasoklon</i>	kadenca	
<i>previjatba</i>	modulacija	
<i>zametak</i>	motiv	
<i>zgloba</i>	glazbena perioda	
<i>vježbaljka</i>	etida	
<i>dubravka</i>	idila	
<i>dvoranski ples, noćnica</i>	serenada, nokturno	u prvom izdanju Kuhač je gudače nazvao <i>strunjače</i>
<i>balada, junačka pričalica</i>	balada	
<i>velepjevanka</i>	kantata	naziv se koristio i u ilirsko doba
<i>bogomoljka</i>	oratorij	

Kuhačev termin	Suvremeni hrvatski termin	Komentar
<i>gude</i>	violončelo	termin <i>gudba</i> u ilirsko je doba označavao svirku
<i>krupne gude</i>	kontrabas	
<i>sopilo</i>	oboa	u preporodno doba za obou se uz internacionalni koristio naziv <i>diple</i>
<i>zveklja</i>	klarinet	u preporodno doba koristio se termin klarinet
<i>surla</i>	fagot	Kuhač navodi da je „vrlo domišljato krstio fagot surlom t. j. svinjskim rilom, usporediv dašto zvukove jednoga i drugoga.“ To je argumentirao Kurelčevim dvojakim tumačenjem pojma: „1. surla: svirala; 2. surlati: žderati kao svinjče svojom surlom.“
<i>trublina</i>	trombon	
<i>umjetno predavanje</i>	interpretacija, izvedba	
<i>kajdovnik</i>	partitura	
<i>kajdopis</i>	notacija	

Hvala na pažnji!